

NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO PAPLITIMAS TARP LIETUVOS DIDŽIŲJŲ MIESTŲ NAKTINIŲ KLUBŲ LANKYTOJŲ

Audronė Astrauskienė^{1, 2}, Laima Bulotaitė³, Vytautas Gasperas¹, Renata Kudukytė⁴

¹Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ²Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institutas, ³Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Bendrosios psichologijos katedra, ⁴Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos

Santrauka

Tyrimo tikslas – nustatyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo paplitimą tarp naktinių klubų lankytojų ir įvertinti ryšį su vartotojų lytimi, amžiumi bei lankymosi klube dažnumu.

Tyrimo medžiaga ir metodai. Tyrime dalyvavo 545 penkių didžiųjų Lietuvos miestų naktinių klubų lankytojai: 270 moterų ir 275 vyrai. Apklausiai naudota Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengta anketa, kurioje, be pagrindinių klausimų apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, dalis klausimų pateikta apie respondentų lankymosi naktiniuose klubuose įpročius bei požiūrį į narkotikų vartojimą pasilinksminimo vietose.

Rezultatai ir išvados. Rezultatai parodė, kad bent kartą gyvenime narkotikus yra vartoję 34 proc. naktinių klubų lankytojų. Per pastaruosius 12 mėnesių narkotikus vartojo 23 proc., o per paskutiniąsias 30 dienų – 11 proc. klubų lankytojų. Nustatyta, kad narkotikų vartojimo dažnumas yra susijęs su lankymosi klubuose dažnumu. Kiekvieną savaitgalį klubuose besilankantys jaunuoliai narkotikų vartoja dažniau, palyginti su rečiau juose besilankančiais. Vyrai nors kartą gyvenime per pastaruosius 12 mėnesių ir per pastarąsias 30 dienų narkotikus vartojo dažniau nei moterys. Visų rūšių narkotikus dažniausia vartoja 22–25 metų amžiaus klubų lankytojai. Vyresni nei 25 metų lankytojai narkotikų vartoja rečiau nei 22–25 metų klubuose besilankantys jaunuoliai.

Raktažodžiai: narkotikai, narkotikų vartojimo paplitimas, naktinių klubų lankytojai.

ĮVADAS

Klubinė kultūra tradiciškai siejama su narkotikų vartojimu. Pastarųjų dviejų dešimtmečių tyrimai liudija, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas tarp pasilinksminimo vietų lankytojų yra ženkliai didesnis nei visoje populiacijoje [1–3].

Jungtinių Tautų Narkotinių medžiagų komisija (*Commission on Narcotic Drugs*) terminą „narkotikų vartojimas pasilinksminimo tikslais“ (*recreational use of drugs*) apibrėžia kaip narkotikų vartojimą laisvalaikio leidimo vietose, tokiose kaip klubai, šokių

vakarėliai. Vartojimas pasilinksminimo tikslais dažniausiai nesiejamas su priklausomybe ar kompulsyviu vartojimu [4]. Nors narkotikus pasilinksminimo vietose vartoja didelis skaičius asmenų, tik nedaugeliui jų reikalingas gydymas. Tą patvirtina Italijoje atlikti tyrimai. Įvairiuose Italijos regionuose tarp besigydančiųjų nuo priklausomybės narkotikams asmenys, kurie juos vartoja pasilinksminimo tikslais, tesudaro nuo 5 iki 7 proc. [5]. Narkotikai, kurie vartojami pasilinksminimo vietose, dažnai vadinami „klubiniais narkotikais“ (*club drugs*), „šokių narkotikais“ (*dance drugs*). Pasilinksminimo tikslais vartojamos stimuluojančios medžiagos vartotojams leidžia ilgiau nei įprasta išlikti aktyviems. Tyrimai atskleidžia, kad pasilinksminimo tikslais vartojami narkotikai sustiprina pojūčius, emocijas ir todėl dėl jų poveikio besilinksminant patiriamas didesnis malonumas.

Pasilinksminimo vietose dažniausiai vartojamas ekstazis, amfetaminai [1, 4]. Skirtingose šalyse atliktų tyrimų rezultatų įvairovė liudija, kad pasilinksminimo

Adresas susirašinėti: Audronė Astrauskienė,
Narkotikų kontrolės departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės,
Šv. Stepono g. 27, 03210 Vilnius.
El. p. audrone.astrauskiene@nkd.lt

vietos nėra homogeniška aplinka: skiriasi ne tik pasilinksminimo vietos dydis (klubas, festivalis), bet ir muzikos stilius. Be to, skirtingos narkotikų rūšys siejamos su skirtingais muzikos stiliais, pvz.: ekstazis – su elektronine muzika, amfetaminai – su technomuzika, kanapės – su regiu ir hiphopu [1, 4].

Narkotikų vartojimas pasilinksminimo vietose ir pasilinksminimo tikslais pakeitė tradicinį narkotikų vartotojo įvaizdį. Jei anksčiau narkotikų vartojimas asocijuodavosi su nedarbu, nusikaltimais, visuomenės atstumtais asmenimis, tai dabar dažnai tai tiesiog besilinksminantis jaunimas [4, 6]. Klubinės kultūros tyrinėtojai teigia, kad narkotikai tapo šios kultūros dalimi ir tarsi įeina į klubo „paslaugų paketą“, tapo klubų lankytojų gyvenimo stiliaus dalimi. Tačiau kartu pabrėžiama, kad narkotikai nėra pagrindinė priežastis, kodėl jaunimas lankosi pasilinksminimo vietoje. Nemaža dalis jaunimo lankosi klubuose norėdami linksmai praleisti laiką, pasiklausti muzikos, pašokti, susitikti su draugais, išgerti alkoholinių gėrimų [1, 7]. Narkotikų vartojimas pasilinksminimo tikslais kai kurių ekspertų laikomas ypatingu laikotarpiu jaunų žmonių gyvenime, o šis laikotarpis baigiasi psichologiškai subrendus, atsiradus atsakomybės darbe bei šeimoje jausmui. Tačiau daliai jaunų žmonių, vartojančių narkotikus pasilinksminimo tikslais, yra nemaža rizika tapti priklausomiems nuo narkotikų [2, 3].

Specialistai pripažįsta, kad jaunimas, besilinkantis naktiniuose klubuose ar kitose pasilinksminimo vietose, turi padidėjusią riziką pradėti vartoti narkotines medžiagas. Siekiant sumažinti šią riziką, būtina išsiaiškinti realią situaciją, kuri leistų išanalizuoti ir įvertinti riziką bei pasirinkti tinkamas šios rizikos sumažinimo priemones [8]. Daugelio narkotikų vartojimo pasilinksminimo vietose tyrimų tikslas – ne vien paplitimo nustatymas, bet ir prevencijos bei intervencijos priemonių poreikio išsiaiškinimas. Didėjant jaunimo mobilumui, šias priemones būtina diegti tarptautiniu mastu [4, 9].

Tyrimo tikslas – nustatyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo paplitimą tarp naktinių klubų lankytojų ir įvertinti ryšį su vartotojų lytimi, amžiumi bei lankymosi klube dažnumu.

TYRIMO MEDŽIAGA IR METODAI

Tikslinė grupė – penkių didžiųjų Lietuvos miestų – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio – naktinių klubų lankytojai.

Tyrimo metodas ir eiga. Tyrimą atliko Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Šis tyrimas buvo vykdomas dviem

etapais: pirmojo etapo metu buvo atliekama telefoninė apklausa, kurios tikslas – išsiaiškinti populiariausius miestų naktinius klubus. Apklausą atliko Rinkos analizės ir tyrimų grupė UAB „RAIT“. Telefoninės apklausos metu apklausta 300 18–40 metų amžiaus respondentų, apsilankiusių naktiniame klube per pastaruosius 3 mėnesius: Vilniuje (N = 100), Kaune (N = 70), Klaipėdoje (N = 60), Šiauliuose (N = 35), Panevėžyje (N = 35). Jiems buvo užduodami du klausimai: „Kuriuose savo miesto naktiniuose klubuose Jūs pats / pati lankotės dažniausiai?“ ir „Kokie dar naktiniai klubai Jūsų mieste yra populiariausi (lankosi draugai, pažįstami)?“ Vykdamas telefoninę apklausą iš viso buvo rinkti 8754 numeriai, iš jų 4782 neatitiko atrankos kriterijų, į 2073 – nebuvo atsakyta, 879 – buvo blogi, o 563 – užimti. Iš viso buvo atrinkti 23 naktiniai klubai: 7 Vilniuje, 6 Kaune, 5 Klaipėdoje, 3 Šiauliuose ir 2 Panevėžyje. Antrojo etapo metu buvo apklausiami pasirinktų klubų lankytojai. Respondentai buvo supažindinti su tyrimo tikslu, paaiškinta, kaip pildyti anketas. Klubų lankytojai anketas pildė patys. Siekiant užtikrinti atsakymų konfidencialumą, užpildytos anketos buvo grąžintos užklijuotuose vokuose.

Iš viso išplatinta 580 anketų, iš jų grąžintos 558. Atmetus sugadintas anketas, analizuojami 545 anketų atsakymai.

Tyrimo priemonė – Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengta anketa, sudaryta iš 21 klausimo. Dalis anketos klausimų yra apie respondentų lankymosi naktiniuose klubuose įpročius ir požiūrį į narkotikų vartojimą pasilinksminimo vietose. Klausimyne vartojamos sąvokos ir narkotikų vartojimo laikotarpio kategorijos, skirtos vartojimo paplitimui įvertinti (nors kartą gyvenime (angl. *lifetime prevalence*), per paskutiniuosius 12 mėnesių (angl. *last year prevalence*), per pastarąsias 30 dienų (angl. *last month prevalence*), atitinka sąvokas, vartojamas kituose psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo tyrimuose. Tai suteikia galimybę palyginti tyrimų rezultatus tiek Lietuvos, tiek tarptautiniu mastu [10]. Atlikus bandomąjį tyrimą (imtis – 50 respondentų) anketa buvo pataisyta ir parengta pagrindiniam tyrimui.

Tiriamieji. Apklausti 545 respondentai: 270 moterų ir 275 vyrai. Tiriamieji pagal amžių suskirstyti į tris grupes: iki 21 metų (33,2 proc.), 22–25 metų (34,7 proc.) ir turintieji daugiau kaip 25 metus (32,1 proc.). Dauguma respondentų klubuose lankosi kelis kartus per mėnesį (53,0 proc.), trečdalis – kiekvieną savaitgalį ir dažniau. Duomenys apie tiriamuosius pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Tiriamųjų charakteristika

Tiriamųjų charakteristika		Moterys		Vyrai		Iš viso	
		N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Amžiaus grupė	Iki 21 metų	116	43,0	65	23,6	181	33,2
	22–25 metų	86	31,9	103	37,5	189	34,7
	Daugiau kaip 25 metų	68	25,2	107	38,9	175	32,1
Miestas	Vilnius	112	41,5	116	42,2	228	41,8
	Kaunas	65	24,1	60	21,8	125	22,9
	Klaipėda	37	13,7	36	13,1	73	13,4
	Šiauliai	29	10,7	30	10,9	59	10,8
	Panevėžys	27	10,0	33	12,0	60	11,0
Kaip dažnai lankotės naktiniame klube?	Kiekvieną savaitgalį ir dažniau	77	29,3	99	36,7	176	33,0
	1–2 kartus per mėnesį	87	33,1	78	28,9	165	31,0
	1 kartą per 3–4 mėnesius	62	23,6	55	20,4	117	22,0
	Rečiau	37	14,1	38	14,1	75	14,1

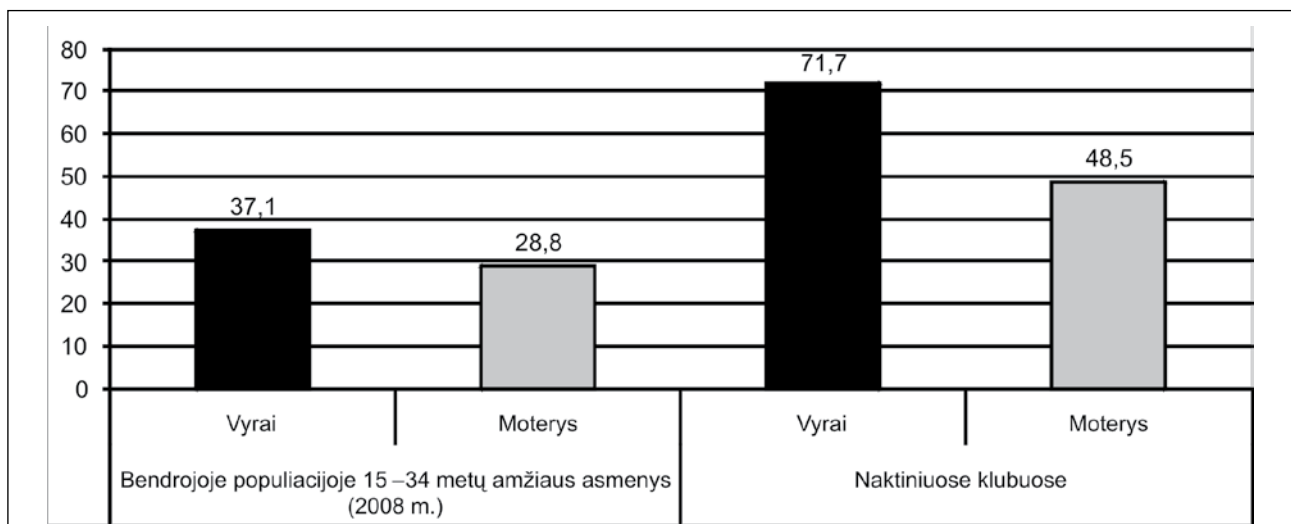
Duomenų analizė. Duomenų analizė buvo atliekama naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$. Skirtumas vertintas kaip statistiškai reikšmingas, kai $p < 0,05$. Skirstinių normalumo dėsnio nustatymas buvo atliekamas remiantis vienos imties Kolmogorovo ir Smirnovu testu (*1-Sample Kolmogorov-Smirnov test*). Skirstinio normalumo hipotezė atmesta, jei nustatyta, kad $p > 0,05$. Kintamųjų homogeniškumas ir dviejų kintamųjų nepriklausomumas tikrintas Pirsono (*Pearson*) chi kvadrato (χ^2) testu. Hipotezė, kad tiriamosios populiacijos pagal tiriamą požymį skiriasi, laikyta pasitvirtinusia, jei $p < 0,05$.

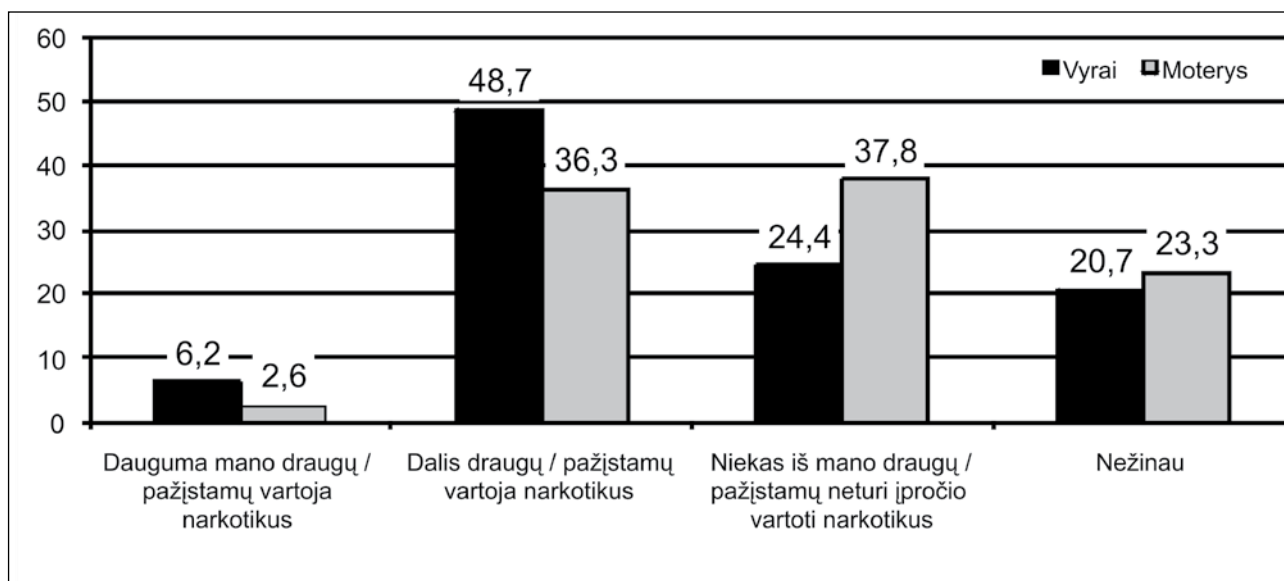
REZULTATAI

60 proc. visų klubuose besilankančių asmenų prisižino, kad jiems buvo siūlyta pabandyti narkotikų

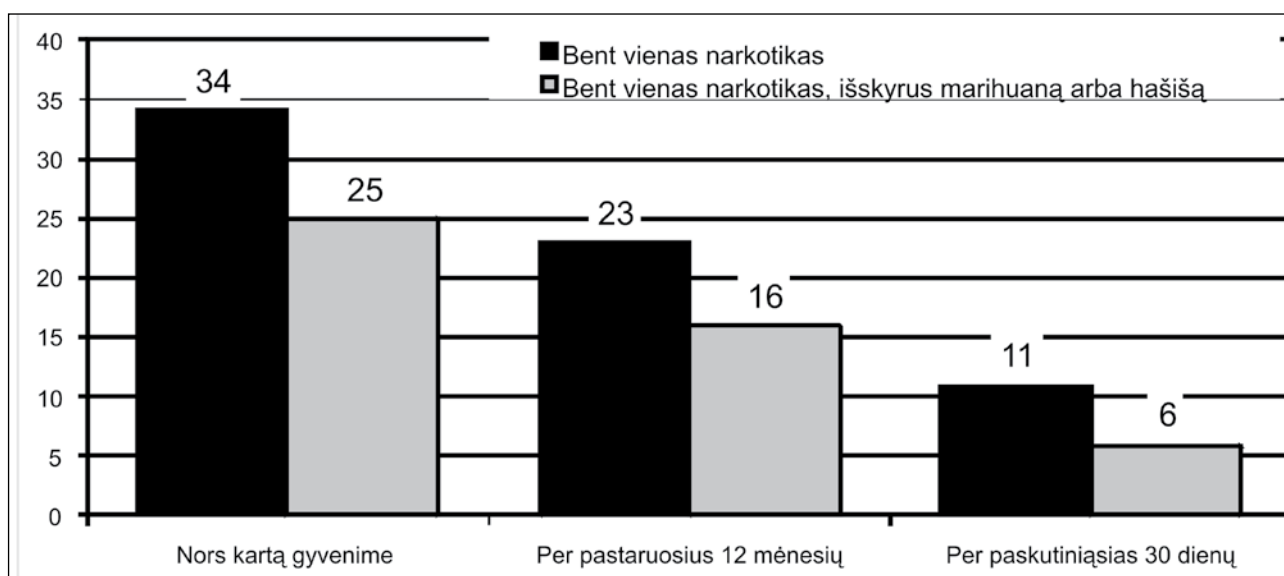
(1 pav.). Pasiūlymus pabandyti narkotikų gavusių vyrų buvo statistiškai reikšmingai daugiau nei moterų ($\chi^2 = 30,249$, $df = 1$, $p < 0,001$).

Mūsų tyrimo rezultatus palyginome su 2008 m. Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės atlikto Psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimo Lietuvoje tyrimo, apėmusio 15–34 metų amžiaus respondentų grupę, rezultatais. Palyginimui pasirinkome šią amžiaus grupę todėl, kad ji panašiausia į mūsų tiriamą naktinių klubų lankytojų grupę. Nustatyta, kad ir bendroje populiacijoje 15–34 metų amžiaus grupės vyrams pabandyti narkotikų siūloma dažniau nei moterims ($\chi^2 = 16,892$, $df = 1$, $p < 0,001$). Kaip matome iš 1 pav. pateiktų duomenų, klubų lankytojams – tiek vyrams, tiek moterims – narkotikų yra siūloma beveik du kartus dažniau nei bendroje populiacijoje.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gautus siūlymus pabandyti narkotikų (proc.)

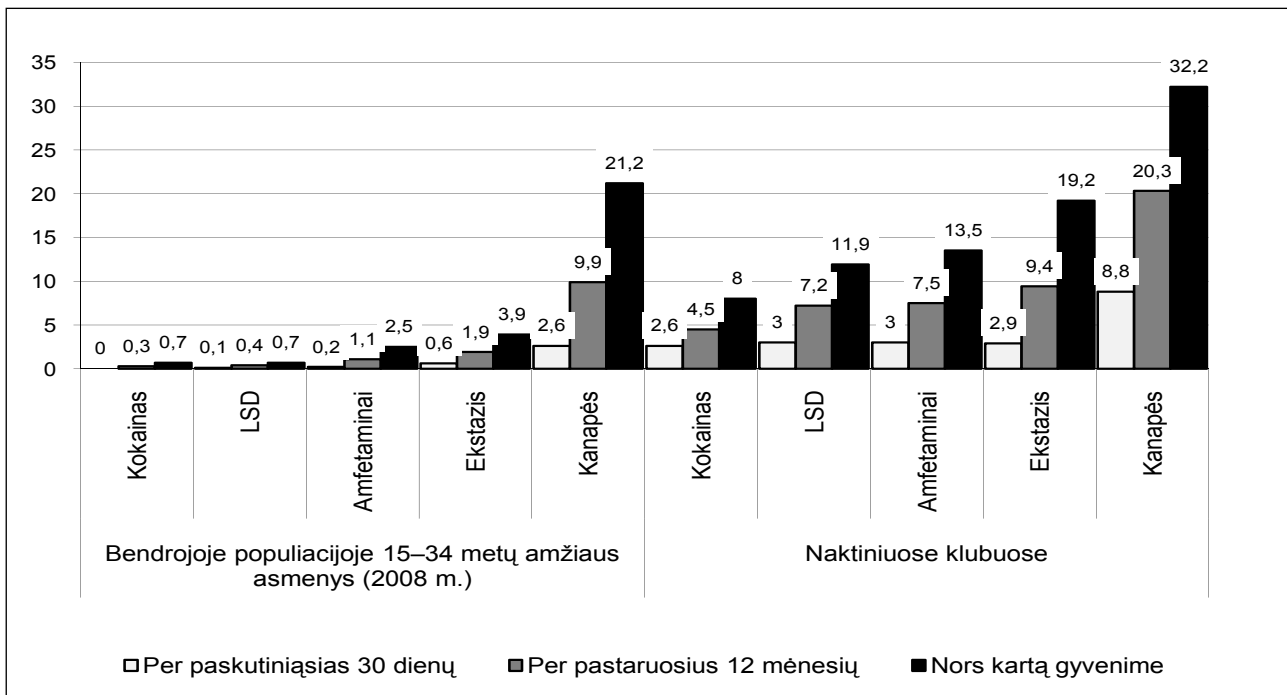
2 pav. Respondentų draugų ir pažįstamų narkotikų vartojimas pagal respondentų lytį (proc.)

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal bent vieno narkotiko ir bent vieno narkotiko, išskyrus marihuaną arba hašišą, vartojimo laikotarpį (proc.)

Rezultatai parodė, kad daugiausia pasiūlymų pabandyti narkotikų gavo 22–25 metų amžiaus respondentai (67 proc.). Kiek rečiau tokių pasiūlymų sulaukė vyresni nei 25-erių metų amžiaus (57,8 proc.) ir jaunesni nei 21-erių metų amžiaus (55,1 proc.) klubų lankytojai. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp amžiaus grupių pagal pasiūlymus įsigyti narkotikų nenustatyta.

4,4 proc. respondentų nurodė, kad daugelis jų draugų ir pažįstamų, o 42,6 proc. pažymėjo, jog dalis jų pažįstamų ir draugų vartoja narkotikus. 31 proc. klubų lankytojų akcentavo, jog niekas iš draugų nevartoja narkotikų. Nustatyta, kad moterys statistiškai reikšmingai dažniau nei vyrai nurodė, jog niekas iš jų draugų nevartoja narkotikų (37,8 proc. ir 24,4 proc., $\chi^2 = 17,257$, $df = 3$, $p < 0,01$) (2 pav.).

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atskirų narkotikų vartojimą (proc.)

Palyginome, kokio amžiaus klubų lankytojai turi daugiau draugų ir pažįstamų, vartojančių narkotikus. Rezultatai parodė, kad 22–25 metų amžiaus respondentai, palyginti su jaunesnių ir vyresnių respondentų grupėmis, statistiškai reikšmingai dažniau nurodė, kad dalis jų draugų vartoja narkotikus. Tai nurodė 35,9 proc. jaunesnių nei 21 metų, 51,9 proc. – 22–25 metų ir 39,4 proc. – vyresnių nei 25 metų amžiaus apklaustųjų ($\chi^2 = 17,549$, $df = 6$, $p < 0,01$).

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad kas trečias naktinių klubų lankytojas bent kartą gyvenime yra vartojęs narkotikus, kas ketvirtas vartojo narkotikus per paskutiniuosius metus, o per paskutinį mėnesį narkotikus vartojo vidutiniškai kas dešimtas respondentas. Bent vieną narkotiką, išskyrus marihuaną arba hašišą, bent kartą gyvenime vartojo kas ketvirtas, per paskutiniuosius metus – beveik kas šeštas respondentas, o per paskutinį mėnesį prisipažino vartoję 6 proc. klubų lankytojų (3 pav.).

Nustatyta, kad bent kartą gyvenime dažniau narkotikus vartojo vyrai nei moterys (45,8 proc. ir 21,9 proc., $\chi^2 = 34,900$, $df = 1$, $p < 0,001$). Statistiškai reikšmingai dažniau nors kartą gyvenime narkotikus vartojo 22–25 metų amžiaus nei iki 21-erių metų amžiaus klubų lankytojai (21,0 proc. ir 40,4 proc., $\chi^2 = 20,270$, $df = 1$, $p < 0,001$). Rezultatai parodė, kad dažniau narkotikus vartoja naktiniuose klubuose dažniau besilankantys (bent kartą per savaitę) jaunuoliai, palyginti su juose besilankančiais

rečiau (44,3 proc. ir 29,1 proc., $\chi^2 = 12,091$, $df = 1$, $p < 0,001$).

Palyginome naktinių klubų lankytojų narkotikų vartojimą su narkotikų vartojimu bendroje populiacijoje (15–34 metų) (4 pav.).

Kaip atskleidžia 4 pav. pateikti duomenys, pasiūlymams vietose visų narkotikų rūšių nors kartą gyvenime, per pastaruosius 12 mėnesių ir per pastarąsias 30 dienų yra vartojama dažniau nei visoje populiacijoje. Rezultatų analizė parodė, kad marihuaną / hašišą, ekstazį, amfetaminus, LSD, kokainą, haliucinogeninius grybus, „buzą“, skirtingus narkotikus vienu metu, narkotikus su alkoholiu bent kartą gyvenime statistiškai reikšmingai dažniau vartojo vyrai nei moterys (2 lentelė).

Per paskutiniuosius metus vyrai statistiškai reikšmingai dažniau nei moterys vartojo marihuaną / hašišą, ekstazį, amfetaminus, kokainą ir „buzą“ (3 lentelė). Taip pat per paskutiniuosius metus vyrai reikšmingai dažniau nei moterys vartojo narkotikus kartu su alkoholiu.

Palyginus vyrų ir moterų narkotikų vartojimą per paskutinį mėnesį, nustatyta, kad vyrai statistiškai reikšmingai dažniau nei moterys vartojo marihuaną / hašišą. Per paskutinį mėnesį marihuaną / hašišą vartojo 14,3 proc. vyrų ir tik 3,4 proc. moterų ($\chi^2 = 19,050$, $df = 1$, $p < 0,001$). Tiriama kitų narkotikų vartojimo per paskutinį mėnesį paplitimą statistiškai reikšmingų skirtumų tarp lyčių nenustatyta.

2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal narkotikų vartojimo bent kartą gyvenime (LTP) paplitimą, atsižvelgiant į lytį (proc.)

Narkotikai	Vyrai	Moterys	
Marihuana / hašišas	44,0	29,0	$\chi^2 = 32,656$, $df = 1$, $p < 0,001$
Ekstazis	28,6	10,0	$\chi^2 = 26,517$, $df = 1$, $p < 0,001$
Amfetaminai	19,7	7,6	$\chi^2 = 14,478$, $df = 1$, $p < 0,001$
LSD	17,3	6,7	$\chi^2 = 12,742$, $df = 1$, $p < 0,001$
Kokainas	12,4	3,8	$\chi^2 = 11,615$, $df = 1$, $p < 0,01$
Haliucinogeniniai grybai	7,2	3,0	$\chi^2 = 4,314$, $df = 1$, $p < 0,05$
„Buzas“	13,2	4,2	$\chi^2 = 12,077$, $df = 1$, $p < 0,01$
Skirtingi narkotikai vienu metu	8,0	2,1	$\chi^2 = 8,526$, $df = 1$, $p < 0,01$
Narkotikai ir alkoholis	22,9	9,9	$\chi^2 = 14,862$, $df = 1$, $p < 0,001$

3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal narkotikų vartojimo bent kartą per paskutiniuosius metus (LYP) paplitimą, atsižvelgiant į lytį (proc.)

Narkotikai	Vyrai	Moterys	
Marihuana / hašišas	29,0	11,8	$\chi^2 = 23,571$, $df = 1$, $p < 0,001$
Ekstazis	14,7	4,2	$\chi^2 = 15,564$, $df = 1$, $p < 0,001$
Amfetaminai	10,0	5,1	$\chi^2 = 4,159$, $df = 1$, $p < 0,05$
Kokainas	7,1	2,1	$\chi^2 = 6,599$, $df = 1$, $p < 0,05$
„Buzas“	6,0	2,1	$\chi^2 = 4,563$, $df = 1$, $p < 0,05$
Narkotikai ir alkoholis	13,4	6,2	$\chi^2 = 7,098$, $df = 1$, $p < 0,01$

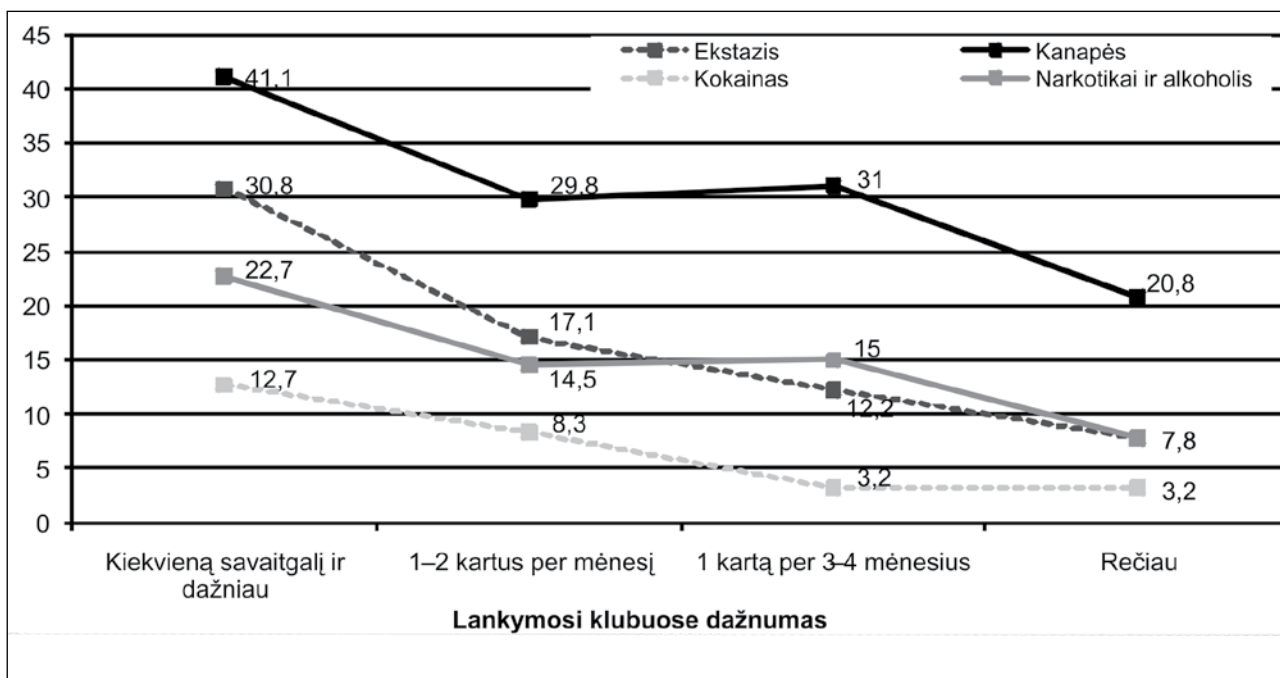
4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal narkotikų vartojimo bent kartą gyvenime, per pastaruosius 12 mėnesių ir per pastarąsias 30 dienų paplitimą, atsižvelgiant į amžių (proc.)

Narkotikai	Vartojo bent kartą gyvenime			Vartojo per pastaruosius 12 mėn.			Vartojo per pastarąsias 30 dienų		
	Iki 21 metų	22–25 metų	Daugiau nei 25 metų	Iki 21 metų	22–25 metų	Daugiau nei 25 metų	Iki 21 metų	22–25 metų	Daugiau nei 25 metų
Marihuana / hašišas	19,8	41,6	35,5	10,2	28,1	22,9	2,3	14,6	9,6
Ekstazis	8,9	27,7	21,9	2,4	16,4	9,9	0,6	6,9	1,3
Amfetaminai	3,7	22,4	14,9	2,5	11,5	8,8	1,2	6,4	1,4
LSD	1,2	21,6	12,9	1,2	13,0	7,5	1,2	6,2	1,4
Heroinas	0,6	6,6	4,9	0,6	4,6	2,8	0,6	3,3	1,4
Haliucinogeniniai grybai	1,2	9,7	4,	0,6	6,5	2,1	0,6	4,5	1,4
GHB	1,2	5,2	7,6	0,6	3,3	4,2	0,6	3,3	1,4
Rohypnolis	0,6	5,9	3,5	0,6	3,3	1,4	0,6	3,3	1,4
„Buzas“	5,4	14,5	6,2	3,6	6,3	2,1	2,4	3,8	1,4
Skirtingi narkotikai	1,2	8,5	5,5	1,2	5,2	1,4	1,2	3,9	0,7
Narkotikai ir alkoholis	6,1	21,5	21,9	3,6	15,2	10,6	1,8	7,6	2,0

Įvertinome atskirų narkotikų vartojimo paplitimą amžiaus grupėse. Duomenys apie narkotikų vartojimą nors kartą gyvenime, per pastaruosius 12 mėnesių ir pastarąsias 30 dienų pateikti 4 lentelėje. Pastebėta, kad 22–25 metų ir daugiau kaip 25 metų amžiaus respondentai statistiškai reikšmingai dažniau nei tiriamieji iki 21 metų amžiaus bent kartą gyvenime buvo vartoję marihuaną / hašišą ($\chi^2 = 20,515$, $df = 2$, $p < 0,001$), ekstazį ($\chi^2 = 19,432$, $df = 2$, $p < 0,001$), amfetaminus ($\chi^2 = 24,187$, $df = 2$, $p < 0,001$), LSD ($\chi^2 = 32,303$, $df = 2$, $p < 0,001$), heroiną ($\chi^2 = 7,933$, $df = 2$, $p < 0,05$),

haliucinogeninius grybus ($\chi^2 = 12,089$, $df = 2$, $p < 0,01$). Vyresni nei 25 metų respondentai statistiškai reikšmingai dažniau nei apklaustieji iki 21 metų amžiaus vartojo GHB ($\chi^2 = 7,446$, $df = 2$, $p < 0,05$).

22–25 metų respondentai bent kartą gyvenime dažniau nei jaunesni kaip 21 metų tiriamieji buvo vartoję rohypnolį ($\chi^2 = 6,969$, $df = 2$, $p < 0,05$) ir „buzą“ ($\chi^2 = 10,076$, $df = 2$, $p < 0,01$). Skirtingus narkotikus vienu metu bent kartą gyvenime dažniau vartojo 22–25 metų amžiaus respondentai, palyginti su jaunesniais nei 21 metų amžiaus apklaustais asmenimis

5 pav. Kanapių, ekstazio, kokaino ir narkotikų kartu su alkoholiu vartojimo bent kartą gyvenime paplitimas, atsižvelgiant į respondentų lankymosi klube dažnumą (proc.)

($\chi^2 = 8,998$, $df = 2$, $p < 0,05$). Taip pat pastebėta, kad narkotikus kartu su alkoholiu dažniau vartojo 22–25 metų ir vyresni kaip 25 metų amžiaus apklaustieji, palyginti su jaunesniais nei 21 metų amžiaus respondентаis ($\chi^2 = 19,301$, $df = 2$, $p < 0,001$).

Kaip atskleidė tyrimo rezultatai, 22–25 metų ir vyresni kaip 25 metų amžiaus respondentai statistiškai reikšmingai dažniau, palyginti su jaunesniais nei 21 metų naktinių klubų lankytojais, per paskutiniuosius metus vartojo marihuaną / hašišą ($\chi^2 = 18,561$, $df = 2$, $p < 0,001$), ekstazį ($\chi^2 = 8,767$, $df = 2$, $p < 0,001$), LSD ($\chi^2 = 16,658$, $df = 2$, $p < 0,001$) bei amfetaminus ($\chi^2 = 9,916$, $df = 2$, $p < 0,01$). Per paskutiniuosius metus 22–25 metų amžiaus apklausti klubų lankytojai statistiškai reikšmingai dažniau nei jaunesnieji respondentai (iki 21 metų) vartojo haliucinogeninius grybus ($\chi^2 = 9,692$, $df = 2$, $p < 0,01$) bei narkotikus kartu su alkoholiu ($\chi^2 = 12,496$, $df = 2$, $p < 0,01$).

Išanalizavus narkotikų vartojimo paplitimą per paskutinį mėnesį, pastebėta, kad marihuaną / hašišą per pastarąjį mėnesį dažniau vartojo 22–25 metų ir vyresni nei 25 metų amžiaus respondentai, palyginti su jaunesniais nei 21 metų amžiaus apklaustais klubų lankytojais ($\chi^2 = 17,006$, $df = 2$, $p < 0,001$). 22–25 metų amžiaus naktinių klubų lankytojai dažniau nei kitų amžiaus grupių tiriamieji per paskutinį mėnesį vartojo amfetaminus ($\chi^2 = 9,339$, $df = 2$, $p < 0,01$), LSD ($\chi^2 = 8,774$, $df = 2$, $p < 0,05$), haliucinogeninius grybus

($\chi^2 = 6,196$, $df = 2$, $p < 0,05$), ketaminą ($\chi^2 = 6,482$, $df = 2$, $p < 0,05$) bei buvo linkę vartoti narkotikus kartu su alkoholiu ($\chi^2 = 9,361$, $df = 2$, $p < 0,01$). Per paskutinį mėnesį 22–25 metų amžiaus respondentai dažniau nei jaunesni asmenys (iki 21 metų) vartojo ekstazį ($\chi^2 = 13,486$, $df = 2$, $p < 0,01$).

Analizuojant narkotikų vartojimo paplitimą pagal apsilankymų naktiniame klube dažnumą, nustatyta, kad dažniau klube besilankantys respondentai narkotikus vartojo dažniau nei rečiau juose apsilankantys asmenys (5 pav.).

Kaip atskleidė tyrimo rezultatai, kiekvieną savaitgalį ir dažniau klube besilankantys respondentai dažniau nurodė bent kartą gyvenime vartoję ekstazį ($\chi^2 = 22,367$, $df = 3$, $p < 0,001$), kanapes ($\chi^2 = 10,630$, $df = 3$, $p < 0,05$). Kiekvieną savaitgalį ir dažniau klube besilankantys jaunuoliai bent kartą gyvenime dažniau buvo vartoję kokainą (12,7 proc.) nei 1 kartą per 3–4 mėnesius (3,2 proc.) bei rečiau (3,2 proc.) tokiuose klubeose apsilankantys asmenys ($\chi^2 = 9,517$, $df = 3$, $p < 0,05$). Statistiškai reikšmingai daugiau kiekvieną savaitgalį ir dažniau klube besilankančių respondentų (22,7 proc.) nurodė, kad per gyvenimą yra vartoję narkotikus kartu su alkoholiu, nei rečiau naktiniuose klubeose apsilankantys tiriamieji (7,8 proc.) ($\chi^2 = 8,465$, $df = 3$, $p < 0,05$). Tyrimo metu nustatyta, kad kiekvieną savaitgalį ir dažniau besilankantieji klubeose per paskutiniuosius metus dažniau

vartojo ekstazę nei rečiau tokiuose klubuose apsilankantys respondentai ($\chi^2 = 8,851$, $df = 3$, $p < 0,05$): per paskutiniuosius metus ekstazę vartojo 14,5 proc. kiekvieną savaitgalį ir dažniau naktiniuose klubuose besilankančių apklaustųjų ir tik 3,1 proc. rečiau ten užėinančių lankytojų, 6,8 proc. 1–2 kartus per mėnesį naktiniuose klubuose apsilankančių ir 9,2 proc. 1 kartą per 3–4 mėnesius klubuose būnančių respondentų.

REZULTATŲ APTARIMAS

Įvairiose šalyse atlikti tyrimai liudija, kad pasilinksminimo vietose yra didesnė tiek narkotikų vartojimo pasiūla, tiek paklausa [2–4, 8]. Mūsų tyrimo rezultatai atskleidė, kad naktinių klubų lankytojams narkotikai yra siūdomi du kartus dažniau nei visoje populiacijoje. Pasiūlymų pavartoti narkotikų sulaukia apie 60 proc. naktinių klubų lankytojų. Rezultatų analizė parodė, kad daugiausia pasiūlymų pabandyti narkotikų sulaukia 22–25 metų amžiaus naktinių klubų lankytojai. Ši amžiaus grupė turi daugiausia draugų ir pažįstamų, kurie vartoja narkotikus. Draugai ir pažįstami asmenys, vartojantys narkotikus, daugelio ekspertų vertinami kaip didinantys riziką kitiems pradėti vartoti narkotikus [1, 3, 8].

Bent kartą gyvenime narkotikų yra vartoję 34 proc. naktinių klubų lankytojų. Per pastaruosius 12 mėnesių narkotikus vartojo 23 proc., o per paskutiniąsias 30 dienų – 11 proc. klubuose besilankančių asmenų. Lietuvoje narkotikų vartojimas klubuose ir diskotekose pirmą kartą buvo tirtas 2000 m. Rezultatai atskleidė, kad nors kartą narkotikų yra bandę 51,4 proc. klubų lankytojų [11]. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad narkotikų vartojimo paplitimas tarp lankančiųjų naktinius klubus sumažėjo. Ši tendencija stebima ir kituose Europos miestuose, tačiau pripažįstama, kad vartotojų skaičius vis dar yra didelis ir kelia visuomenės susirūpinimą [1, 3, 8].

Pasilinksminimo vietų lankytojų dažniausia vartojami narkotikai – kanapės, ekstazis ir amfetaminai. Kitose šalyse atliktų tyrimų rezultatai irgi atskleidžia, kad šie narkotikai dažniausia susiję su pasilinksminimo vietomis [1, 4].

Vartojimas per pastarąsias 30 dienų tyrimuose yra dažnai taikomas norint išsiaiškinti dabartinius vartotojus (*current users*). Specialistų teigimu, tai geresnis potencialaus probleminio vartojimo rodiklis nei vartojimas nors kartą gyvenime [1]. Mūsų tyrimo rezultatai atskleidė, kad pasilinksminimo vietų lankytojai per paskutiniąsias 30 dienų kanapes vartojo 3 kartus dažniau nei 15–34 metų Lietuvos gyventojai.

Palyginus su 15–64 metų Lietuvos gyventojų apklausos rezultatais, hašišo ir marihuanos vartojimas yra net 7 kartus dažnesnis pasilinksminimo vietose. Šie rezultatai atitinka kitų Europoje atliktų tyrimų duomenis. Prancūzijoje atlikti tyrimai rodo, kad kanapių vartotojų tarp pasilinksminimo vietų lankytojų yra net 10 kartų daugiau nei visoje populiacijoje [1].

Dabartinių ekstazio vartotojų tarp mūsų apklaustųjų buvo net 4 kartus daugiau nei visoje populiacijoje. Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro duomenimis, nors kartą vartojusiųjų ekstazę tarp pasilinksminimo vietų lankytojų skaičius svyruoja nuo 50 proc. Čekijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje iki 11 proc. ar mažiau Graikijoje ir Latvijoje [1].

Kaip visoje Europoje, taip ir Lietuvoje tarp pasilinksminimo vietų lankytojų populiarius ir amfetaminų vartojimas. Besilankantieji naktiniuose klubuose nors kartą gyvenime amfetaminus vartojo daugiau nei 5 kartus dažniau, palyginti su 15–34 metų Lietuvos gyventojais. Vengrijoje ir Nyderlanduose tokių asmenų tarp pasilinksminimo vietų lankytojų yra apie 30 proc., o Prancūzijoje, Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje – daugiau kaip 60 proc. [1]. Lietuvoje šis skaičius mažesnis ir siekia 13,5 proc.

Tyrimo rezultatai parodė, kad narkotikus dažniau vartoja vyrai nei moterys. Visas narkotikų rūšis tiek bent kartą gyvenime, tiek per pastaruosius dvylika mėnesių dažniau vartojo vyrai nei moterys. Analizuojant narkotikų vartojimą per pastarąsias 30 dienų, išskyrus marihuanos / hašišo vartojimą, statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vyrų ir moterų nenustatyta.

Išanalizavus narkotikų vartojimo paplitimą tarp naktiniuose klubuose besilankančių respondentų pagal amžiaus grupes pastebėta, kad bent kartą gyvenime vartoję narkotikus dažniau nurodė vyresni nei 21 metų amžiaus apklaustieji. Pastebima tendencija, kad per paskutiniuosius 12 mėnesių ir per paskutiniąsias 30 dienų vartojusiųjų įvairius narkotikus skaičius didžiausias tarp 22–25 metų amžiaus klubų lankytojų. Turinčių daugiau kaip 25 metus vartotojų ženkliai sumažėja. Panašias tendencijas pastebi ir kiti tyrėjai [1, 3, 8]. Tai galima aiškinti tuo, kad šiuo laikotarpiu žmonės subręsta, ima kurti šeimas, todėl elgiasi atsakingiau.

Apibendrinant galima teigti, kad naktinių klubų lankytojai narkotikus vartoja dažniau nei kiti Lietuvos gyventojai. Kai kurie ekspertai tai aiškina klubinės kultūros ypatumais, t. y. žmonės narkotikus laiko klubinės kultūros dalimi ir eidami į klubą planuoja juos vartoti [1, 7]. Mūsų apklausa parodė, kad

net 35,2 proc. klubų lankytojų tiki, jog „narkotikai – neatsiejama klubų, diskotekų dalis“, o 44,6 proc. apklaustųjų sutinka su teiginiu, kad „dauguma klubų, diskotekų lankytojų vartoja narkotikus“. Atsakydami į klausimą, su kuo ir kokiose situacijose bando ar turi įprotį vartoti narkotikus, 29,5 proc. respondentų paminėjo naktinius klubus, o 80,0 proc. – draugų ratą. Kadangi naktiniuose klubuose dažniausiai lankomasi su draugais, šį atsakymą irgi galima vertinti kaip klubo aplinkos pasirinkimą vartoti narkotikus. Atsakydami į klausimą apie narkotikų vartojimo priežastis, apklaustieji klubų lankytojai paminėjo atsipalaidavimą (49,5 proc.), malonumą (37,5 proc.) bei energiją (22,5 proc.). Taigi visos priežastys susijusios su pasilinksminimu.

Pastaruoju metu didėjant tyrėjų susidomėjimui narkotikų vartojimu pasilinksminimo vietose, atkreiptas dėmesys ir į tuos pasilinksminimo vietų lankytojus, kurie narkotikų nevalo. Kodėl šie asmenys, norėdami pasilinksinti, atsipalaiduoti, nutaria nevaloti narkotikų? Kodėl jiems nereikia narkotikų norint susirasti draugų, jaustis gerai? Kodėl jie nenori rizikuoti? Keldami šiuos ir panašius klausimus, tyrėjai bando rasti naujų prevencijos metodų ir priemonių [8]. Išanalizavus mūsų tyrimo rezultatus taip pat galima teigti, kad net 66 proc. klubų lankytojų niekada nėra bandę narkotikų, 77 proc. apklaustųjų jų nevalo per paskutiniuosius 12 mėnesių, o net 89 proc. jų nevalo per paskutiniuosius 30 dienų. Anketoje buvo pateiktas klausimas, kodėl susilaikoma nuo ketinimo pavartoti narkotikų. Pagrindiniai motyvai nevaloti narkotikų yra neigiamas nusistatymas prieš narkotikų vartojimą (30,4 proc.), nesidomėjimas jais (29,9 proc.), žinios apie neigiamą narkotikų poveikį sveikatai (11,9 proc.) bei baimė tapti nuo jų priklausomam (11,9 proc.). Ekspertų nuomone, prevencijos programose mes ir turime formuoti tuos motyvus nevaloti naktinių medžiagų, kuriuos nurodo narkotikų nevalojantys asmenys.

IŠVADOS

1. Kas trečias naktinių klubų lankytojas bent kartą gyvenime yra vartojęs narkotikus, kas ketvirtas juos vartojo per paskutiniuosius metus, o per paskutinį mėnesį narkotikus vartojo vidutiniškai kas dešimtas respondentas. Bent vieną narkotiką, išskyrus marihuaną arba hašišą, bent kartą gyvenime vartojo kas ketvirtas, per paskutiniuosius metus – beveik kas šeštas respondentas, o per paskutinį mėnesį prisipažino vartoję 6 proc. klubų lankytojų.
2. Vyrai nors kartą gyvenime, per pastaruosius 12 mėnesių ir per pastarąsias 30 dienų narkotikus vartojo dažniau nei moterys. Visas narkotikų rūšis tiek bent kartą gyvenime, tiek per pastaruosius dvylika mėnesių, tiek per pastarąsias 30 dienų dažniau vartojo vyrai nei moterys. Tiriant narkotikų vartojimo paplitimą per pastarąsias 30 dienų, statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vyrų ir moterų nenustatyta.
3. Bent kartą gyvenime vartoję narkotikus dažniau nurodė vyresni nei 21 metų amžiaus respondentai. Pastebima tendencija, kad per paskutiniuosius 12 mėnesių bei per paskutiniuosius 30 dienų vartojusiųjų įvairius narkotikus skaičius didžiausias tarp 22–25 metų amžiaus klubų lankytojų. Turinčių daugiau kaip 25 metus vartotojų ženkliai sumažėja.
4. Nustatyta, kad narkotikų vartojimo dažnumas yra susijęs su lankymosi klubuose dažnumu. Kiekvieną savaitgalį klubuose besilankantys jaunuoliai narkotikus vartoja dažniau nei rečiau juose apsilankantys asmenys.

Straipsnis gautas 2010-04-16, priimtas 2010-05-18

Literatūra

1. Annual Report 2006: Selected issues. EMCDDA.
2. Recreational drug use – a key EU challenge. *Drugs in Focus*. November–December, 2002.
3. Risk and control in the recreational drug culture. IREFREA. 2001. Available from: www.irefrea.org [žiūrėta 2010-01-10].
4. Prevention of the recreational and leisure use of drugs among young people. Report of the Executive director. United Nations. Commission on Narcotic Drugs. Forty-fifth session. Viena, 11–15 March, 2002.
5. Siliquini R, Morra A, Versino E, Renga G. Recreational drug consumers: who seeks treatment? *European Journal of Public Health*. 2005;15(5):580-586.
6. Pramogos be narkotikų. Metodinės rekomendacijos pramogų verslo organizatoriams, kaip įgyvendinti narkotikų vartojimo pramogų metu prevenciją. Vilnius, 2005.
7. Hutton F. Clubs and Drugs: An analysis of club spaces in Wellington, New Zealand. Paper presented at the annual meeting of the American Society of Criminology. Toronto, 2005. Available from: http://www.allacademic.com/meta/p32675_index.html [žiūrėta 2010-01-14].
8. Enjoying the nightlife in Europe. The role of moderation. IREFREA. 2003. Available from: www.irefrea.org [žiūrėta 2010-03-10].
9. Bellis M, Hughes K, Lowey H. Healthy nightclubs and recreational substance use. From a harm minimisation to a healthy settings approach. *Addict Behav*. 2002;27(6):1025-1035.
10. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas Lietuvoje 2004 ir 2008 metais. Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2009.
11. Narkotikai klubuose ir diskotekose. Tyrimų medžiaga. Tyrimo vadovė L. Bulotaitė. PSO projektas „Priklausomumą sukeliančių medžiagų vartojimo prevencija tarp jaunimo“. Vilnius, 2000.

The prevalence of drug use among night clubbers in Lithuania

Audronė Astrauskienė^{1,2}, Laima Bulotaitė³, Vytautas Gasperas¹, Renata Kudukytė⁴

¹Drug control department under the Government of the Republic of Lithuania, ²Vilnius university Faculty of Medicine Public Health Institute, ³Vilnius university Faculty of Philosophy Department of General Psychology, ⁴Public Health Service under the Ministry of Health

Summary

In 2008, Drug Control Department under the Government of the Republic of Lithuania carried out a survey of night club visitors in Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai and Panevezys.

The aim of the study – to estimate drug use prevalence among Lithuanian night club visitors and to assess its relation with gender, age and frequency of visiting night clubs.

Materials and methods. The main survey was carried out in selected night clubs, using pen and paper method. Selection of the most popular night clubs was done according to survey by CATI method. Total sample size – 545 (270 female and 275 male). Nearly one third of the respondents were frequent and regular club visitors (attending each weekend or several times a week), 30 percent attended clubs 1–2 times a month, the rest – 3–4 times a year. Nearly 60 percent of the respondents were offered to try drugs at least once in their lifetimes.

Results and conclusions. The results showed, that 34 % of respondents used drugs in his/her lifetime, 24 % respondents used drugs within the last year, 11 % respondents

used drugs within the last month. More frequent users were men, over 22 years of age and more frequent visitors of night clubs (at least once a week). Every fourth respondent used at least one drug, except for marijuana and hashish, at least once in his / her lifetime, nearly every sixth – within the last year, and 6 percent – within the last month. As regarding cases of any drug use, drugs were used more frequently by men, over 22 years of age, more frequent visitors. The most spread types of drugs are marijuana, ecstasy and amphetamine / methamphetamine.

Keywords: drugs, drug use prevalence, night club visitors.

Correspondence to Audronė Astrauskienė, Drug control department under the Government of the Republic of Lithuania, Šv. Stepono 27, LT-03210 Vilnius, Lithuania. E-mail: audrone.astrauskiene@nkd.lt

Received 16 April 2010, accepted 18 May 2010